

Манзик Д.В.

студент,

Науковий керівник: Чехуніна А.О.

кандидат мистецтвознавства, доцент,

Херсонський державний університет

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКРИПКОВИХ ТВОРІВ І.С. БАХА

У порівнянні з органною та клавірною спадщиною композитора Йоганна Себастьяна Баха, його скрипкові твори представляються меншими за об'ємом, але не менш важливими за значенням. У концертах, сонатах та партитах для скрипки соло, камерних сонатах представлено усе розмаїття композиторської образної палітри: від кантилени до вільної фантазійності, від філософських роздумів до емоційного спалаху, від витонченої грайливості до занепокоєння тощо. За ствердженням численних дослідників творчості Баха та видатних виконавців його творів, а саме Шабаліної Т., Шимановської М., Грибоедова О., Ойстраха Д., Менухіна І., на його скрипкову спадщину найбільше вплинула творчість Антоніо Вівальді, що найчастіше виявляється у концертах (наприклад концерти E-dur та a-moll); виконавство творів Баха – це найвищий рівень фахової майстерності музиканта-скрипаля, що демонструє його рівень володіння своїм інструментом. Незважаючи на відсутність низького регістру у скрипки, вона була для композитора «ідеальним» та універсальним інструментом, що у своєму звучанні відтворює тепло людського голосу. У наукових роботах Галацької В. можна зустріти назву «Бесіда без слів». Це одна з кодових назв сонат та партит для скрипки соло. Так, у сонатах можна знайти дуже цікаві інтонації, які можуть розказати набагато більше, ніж величезні полотна з текстом [1, с. 28].

Починаючи роботу над скрипковими творами Баха, слід приділити ретельну увагу розбору нотного тексту, ознайомитися із особливостями штрихів та аплікатури, артикуляції, голосоведіння, темпу та динаміки, структури написаного твору. Важливе значення в епоху бароко мала музична артикуляція, яку викладали на рівні з ораторським мистецтвом. Це був дуже важливий етап становлення музиканта, якому виконавці приділяли значну увагу, а саме: плавному руху смичка, поєднанню акордів та подвійних нот, яке не повинно було бути різким, а ніби з маленькою цезурою. Серед головних вионавських стилістичних особливостей можна відмітити гру майже без вібрації, широкий та насичений звук. Звуковидобування не повинно бути сентиментальним або поверхневим, бо це заперечує композиторському стилю. Всю концентрацію уваги виконавець повинен направити на головну тему, її розвиток, кульмінацію та логічне завершення. Також важливе значення у

творах відіграють особливі тематичні зв'язки, які виникають між частинами твору, що додає йому монолітність.

Існує велика кількість редакторських прочитань скрипкових творів Баха. У редакції К. Флеша пропонується грати взагалі все у першій позиції по можливості, без зайвих рухів, зайвої орнаментики та динаміки. Він максимально наблизив свій редакторський текст до композиторського задуму та виконавського стилю. Найчастіше, скрипалі грають за редакцією К. Мостраса, радянського скрипаля і педагога, який зробив дуже багато чудових перекладів відомих творів, а також написав низку наукових робіт, які стосуються музичного становлення скрипаля: роботи над ритмом та інтонацією, засобами музичної виразності, самостійною організацією домашніх занять.

Слід зазначити, що у різних регіонах існують власні скрипкові школи, які впливають на виконання творів Баха, а також на вибір нотної редакції. Наприклад, за думкою німецьких виконавців Таубіца А. та Гаррета Д., найкращий варіант гри сонат, партит та концертів буде саме за рукописним текстом, без зайвих рухів і орнаментики, статична та поліфонічна гра. Американські виконавці, серед яких Менухін І., Белл Дж., віддають перевагу емоційності, яка дозволяє відобразити усю палітру почуттів та хвилювання. На відміну від вище означених представників, українська школа, що представлена такими музикантами як Которович М., Шутко О., Попадюк В., дотримується позиції «рефлексивно-філософської гри», яка дозволяє відтворити змістовну глибину творів Баха. Робота над творами майстра передбачає ретельний попередній аналіз як над нотним записом, так і над власним усвідомленням образно-змістовної глибини твору, яка потребує опрацювання кожної ноти, мотиву та речення [5, с. 25–30].

Важливою стилістичною особливістю фактури скрипкових творів Баха є «приховані голоси», які несуть в собі важливе навантаження: збагачення фактури, варіативний розвиток тематизму, образна трансформація, внесення ладової різнобарвності. Оскільки Бах був композитором-поліфоністом, особливу увагу потрібно звернути на проведення тематичного матеріалу: рух інтонації, мелодичне фразування повинно бути вірно побудоване та логічно обумовлено; проведення поліфонічної теми повинно бути опуклим, змістовним, підкресленим, вагомим звуком та штрихами. Усі ліги, які з'являються, повинні виконувати роль більше фразувальну, ніж поєднувальну. Для композитора поліфонія була не тільки як засіб вираження музичних роздумів: він був справжнім майстром поліфонії, досконалим і унікальним у своєму роді. Важливим стилістичним аспектом, який передбачено у прихованому багатоголоссі, є ідея поліфонізації музичного інструмента скрипки, який за своєю природою є мелодичним і конструктивно не призначеним для поліфонічного багатоголосся [4, с. 56–78].

Жанрова палітра творчості композитора майже всеосяжна (крім опери), вона поєднує емоційне і раціональне, логічне і фантазійне, а також сприяє остаточному ствердженню ладової темпериції у творах Майстра.

Семантична стійкість риторичних фігур у творчості Баха стала емблемою певних почуттів і понять: низхідний рух мелодії – це відображення печалі, смерті, висхідний рух – воскресіння; паузи в усіх голосах – завершення життя, постійні паузи в мелодії – відчуття страху; низхідні секунди – інтонації зітхання, страждання; різкі скачки вниз – немічність. Інтонацію людської мови можна було передати висхідною секундою (питання), висхідною секстою (окрик), трель в високому регістрі (сміх) [3, с. 53].

Підводячи підсумок, можна сказати, що І.С. Бах був дійсно генієм свого часу. Його музичний стиль та міра його глибини не до кінця розкриті та осмислені. Його скрипкові твори – це вершина барочної музики. У творчості Баха практично повністю сформовано арсенал скрипкових виконавських засобів та завершення розвитку скрипки як сольного інструменту. Скрипкова музика у композитора займає одне з найважливіших місць у його творчості як еталон виконавства та майстерності. Він об'єднав у своїй творчості головні здобутки видатних композиторів епохи бароко, таких як А. Кореллі, А. Вівальді, Д. Скарлатті, і підніс на новий рівень музичного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Галацька В. Бах. Скрипкова творчість: вебсайт BelCanto. URL: https://www.belcanto.ru/bach_violin.html (дата звернення: 19.03.2021).
2. Макаров В. Про деякі риси сонатної форми у музиці І.С. Баха: От барокко к классицизму : Учебное пособие по курсу «Анализ музыкальных произведений» : Монографія, 1993. 56 с.
3. Носіна В. Символіка музики І.С. Баха: Класика-XXI : монографія. Київ, 2011. 53 с.
4. Чехуніна А. Бахianство як установка композиторської та виконавської творчості XIX–XX сторіччя : вебсайт ХДУ. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13684/1.%20> (дата звернення: 20.03.2021).
5. Як грати Баха: Класика XXI: Збірник. Львів, 2007. С. 14–38.